

nizmusként” rövidít), másrészt a bevándorlók magatartásában beállt fordulatban. Míg a 20. század első évtizedeiben a főként Európából érkező tömegek többnyire gyors beilleszkedésre törekedtek, addig a századforduló hispanó bevándorlói ragaszkodnak nyelvükhöz és kultúrájukhoz. A két egymást erősítő tendencia Huntington szerint Amerika kétnyelvűvé válásához, s hosszú távon akár ketté(?)válásához is vezethet.

Ezzel pedig Amerika valóban nincs egyedül. A társadalom kohéziós erejének gyengülése, a közösségi *ethosz* hiánya, az éltek és az „átlagemberek” között tátongó szakadék, beilleszkedés nélkül járó bevándorlás – napjaink fejlett demokráciái (köztük az Európai Unió számos tagállama) hasonló dilemmákkal kénytelenek szembenézni. Az alapkérdést tehát („Kik vagyunk mi?”) az Atlanti-óceán innenső partján is érdemes, sőt szükséges feltenni. Még akkor is, ha történeti és elméleti okok valószínűsítik: válaszunk gyökeresen különbözni fog Huntingtonétól.

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Szabó László Zsolt,
Európa Könyvkiadó, Budapest, 2005,
684 oldal, 3800 Ft)

FRIEDRICH KITTLER:

Optikai médiumok

Nem véletlen, hogy az egyszerre felértékelődött és ugyanakkor rendkívül problematikus vizuális kultúra teoretikus megítélése eddig nagyon sajátosan alakult. Vagy a kultúrpeszimizmus rémét festették a falra (okkal vagy ok nélkül) vagy pedig a vizuális kultúra kizárólagos üdvözítését, majd a virtualitás felé menetelést tekintették az egyetlen járható útnak. Friedrich Kittler gyógyó könyvében magának az optikai medialitásnak ered nyomába, mintegy elejét véve az előző két megoldás egyformán téves következtetéseknek.

Az antikvítás organikus fény- és érzékeléshorizontjai, majd mintegy egyenes folytatásként a reneszánsz szépségperspektívái jelzik a történeti áttekintés főbb vonalait. Ám a kritika sem marad el, például Heidegger nyomán: annak végiggondolása, mit is érthetünk „a világ képpé válásán”, s hogy ez milyen veszélyeket rejthet magában.

De éppen a történeti megközelítés és az egyes optikai médiumok átfogó-beleérző elemzése óvja meg szerzőnket a már említett szélsőséges minősítésektől. Jó példa erre, amikor Kittler nagyon plasztikusan összegzi azt a reneszánsz fordulatot, amelynek során a szem, a lyuk, a festmény, a tükör és a külvilág új

kombinációja jelenik meg, s így a kép szemlélőjének szeméből válik láthatóvá a világ, nem pedig Isten szemszögéből. Az emberi szem „fel-fedezésével” az egyedi látás megsokszorozódik, s így helyettesíthetővé, egymás alternatívájává válik egy-egy perspektíva.

Am ennek nemcsak negatív hozadéka lehet, mondja Kittler, nemcsak az egymástól elkülönült egyének különvilágait jelezheti, hanem valami mást is, amit kitűnően példáz az a, ahogyan az üvegszálalás továbbítás lézerefény-alapjainak lényegét összefoglalja: „Ez a szenzációs tautológia viszont, miszerint a fény válik a fény átviteli médiumává, nem zárja ki, inkább magában foglalja, ugyanaz a fénysebesség a többi jel javára is válik. A televíziós jeleken kívül az üvegszálalás kábel elektronikus úton hangok, szövegek vagy számítástechnikai adatok előállítására is képes, ezzel pedig azzá az általános médiummá léphet elő, amiként Hegel ünnepelte a fényt.”

Ha mindezt továbbgondoljuk, elsősorban egy *gyakorlati*, használati módból eredő problémát látunk, vagyis hogy mennyi *időt, teret és szabadságot* hagyunk magunknak, miként és mire használjuk az egyetemes fény-optikai médium kínálat eszközöket. Mikor, mennyire és miképpen alakítjuk át képeinket, hang-

jainkat, szövegeinket, virtuális és valóságos tereinket. Ehhez járul annak az összetett képességnek, készségnek a megszerzése, hogy a virtuális és a valóságot meg tudjuk különböztetni. Ami már csak azért is nagyon fontos, mert ha ez nem áll módunkban, akkor a jó és rossz megkülönböztetésének esélye is elvész.

Kittler könyve mindezekén túl azért is tanulságos, mert magára a dolgra, a jelenségre koncentrálna, hagyva az esélyt nekünk, hogy mintegy kívülről lássuk saját szemünket és különböző eszközökkel láttatott világainkat. S az sem véletlen, hogy ez a szemlélet két egymástól különböző, ám mégis egybecsengő variációt fogalmaz meg. Az egyik változat Ingeborg Bachman idézve így hangzik: „nincs szebb a Nap alatt, mint alatta lenni”, azaz alázattal lenni világi dolgaink iránt. Míg a másik, Leonardo elgondolását citálva, a következő: „a Nap soha nem lát egyetlen árnyékot sem”, azaz a mi perspektívánk a döntő. Feltehetőleg a két nézőpont között ingázva találhatunk rá saját optimális optikánkra, amihez Kittler fontos adalékokkal szolgál.

BOHÁR ANDRÁS

(Fordította Kelemen Pál, Magyar Műhely Kiadó – Ráció Kiadó, Budapest, 2005, 277 oldal, 2500 Ft)

